

בס"ד

חינוך לאור הפרשה

פרשת ויצא

מוותיק לא מפסיקים!

גיליון מס' 74

הרב יהונתן דדון

yd0527606276@gmail.com

חינוך לאור הפרשה/ויצא מוותור לא מפסידים!

את הסיפור סיפר הגאון רבי משה טולידנו, ממקור ראשון: ערב אחד נקשה שכנה בדלתה של משפחת כהן, בידה אוגדנית דפים משורטטים ובה תכנית בניה והרחבה מפורטות ומוכנות. השכנה פירטה בקצרה את בקשתה, ולא הסתירה את הקושי שבה. "את יודעת, בס"ד המשפחה גדלה, ונוצר הצורך להרחיב את הדירה. שרטטנו תוכניות בניה, ואנחנו זקוקים לאישור השכנים כמקובל. "אני חייבת לציין", הודתה השכנה בגילוי לב, "כשאנו נרחיב בצד מזרח, זה בהחלט יחסום לכם את השמש מחלון הסלון והמרפסת בסלון, וכל הצד המזרחי. ועדיין, אני מבקשת שתבדקו אם תוכלו להסכים לחתום לנו", סיימה את בקשתה במבוכה קלה. בשעת לילה מאוחרת החלה התייעצות בין הגב' כהן לבעלה. "אין ספק", קבעו השניים לאחר בדיקה מעמיקה, "שמרפסת השמש בסלון תהפוך למרפסת האין שמש, והסלון יוחשך משמעותית. לפיכך אנו רשאים להתנגד לתוכניות הללו, עקב הנזק הנגרם לנו מהן. מצד שני, יש לנו הדדמנות לוותר, ויתור איכותי ואצילי, ויתור אמתי מהלב לשכנים, כדי שירווח להם. אז נכון שזה יחשיך לנו את הבית, אבל אולי כדאי בהרבה שהנשמה תאיר מוותור זך וטהור לשכנים? לאחר התייעצות שנמשכה כמה ימים, התקבלה ההחלטה הגורלית והגיבורה. בכוחות משותפים החליטו בני הזוג כהן לוותר על השמש למען השכנים. הם הגישו את התוכניות החתומות לשכנים, שבתוך תקופה קצרה החלו לבנות להרחיב את הבית. התקופה הראשונה הייתה כרוכה בהסתגלות. הסלון המואר עד

עתה באור טבעי – הוצרך לתאורת חשמל בכל שעות היום.
במרפסת כבר לא היה שמש, אפשר היה להשתדף בשמש רק בגינה
השכונתית. כל אימת שחלפו במוחה של גב' כהן הרהורים וערעורים
על הצעד שעשתה, נזכרה בכך שרווח לשכניה, ביתם התרחב,
חייהם מאושרים יותר, והיא השתדלה להתרכז בלשמוח בשמחתם.
חלפה תקופה לא קצרה, ועקב שינויים שונים הוצרכה משפ' כהן
למכור את ביתה ולעבור לעיר אחרת. בני הזוג קיוו כי בעיית חוסר
השמש בדירה תפגע כמה שפחות במחירה, והתייעצו במתווך
שקבע להם מחיר. כמנהגם של מוכרים היודעים שיצטרכו לרדת
במשא ומתן – הוסיפה משפ' כהן עוד מאה אלף שקלים, 'כדי שיהיה
ממה לרדת'...

לאחר כמה ימים התקשרה אשה וביקשה לראות את הדירה, כשהיא
מדגישה שהיא רוצה לבוא בשעה שהשמש בראש הרקיע. נקבעה
שעה מוארת בעיצומו של יום, למרות הספקנות הרבה. הרי אם
האשה רוצה לבחון את עניין השמש – מה הסיכוי שתחתום על דירה
חשוכה ונטולת שמש?

למחרת, בשעת בוקר צחה מעננים, הופיעה האשה המתעניינת. היא
נכנסה לבית, בחנה את כל פרטיו ודקדוקיו, והחלה לבחון את ענין
השמש. הסתכלה בסלון, בדקה את המרפסת, ועיניה מפיקות קורת
רוח, היא מתחייכת והולכת... היא שבה ונכנסה למרפסת, מביטה
ובוחנת כל העת את השמש שאיננה, ונראית יותר ויותר מרוצה...
"סגרנו!", קמה לפתע המתעניינת והפכה לקונה בהרף עין, בלי
להתמקח על המחיר, בלי לדון בהסדרי התשלום. "מה שנוח לכם",
אמרה, והחלה לשרבט את 'זיכרון הדברים' על הכתב. ולאחר
שנחתמה העסקה כדת וכדין, פתחה את סגור לבה וסיפרה:
"האמת, שבוודאי הייתי שמחה להתווכח על המחיר, לחסוך לי כמה
עשרות אלפי שקלים. אלא שאין לי ברירה – אני סובלת ממחלה

נדירה, וחשיפה לאור שמש מסכנת את חייו. ראיתי הרבה דירות, אך בכל אחת מהן יש שטח חשוף לשמש, וזה מסוכן עבורי. עד שראיתי את הדירה שלכם, ואינני יכולה לוותר על ההזדמנות לקנות את דירת חלומותיי – דירה מקסימה שאין בה שמש!", אמרה, ולא הוסיפה מילה... בני הזוג נותרו המומים, נטועים למקומם ואינם מאמינים: לא רק שלא הפסידו מהוויתור, לא רק שמחיר הדירה לא ירד – אלא הוא עלה והתעלה בעיני זו שקנתה את הדירה, עד שמיהרה לחתום לפני שדירת חלומותיה תיחטף לה מבין האצבעות, ובמחיר יקר מהמקובל – העיקר שזו דירה שאין בה שמש, אותה שמש שוויתרו עליה בגבורה ולא ידעו כמה ירוויחו מהוויתור הזה... מי שמוותר לא מפסיד! רואים זאת בעיניים. לפעמים זה לוקח שנים, רק בורא עולם המשנה ומסדר סדרי עולם כרצונו – קובע כיצד זה יקרה באמת. נאמץ את המסר הזה, וניקח אותו עמנו כמסר לחיים: כשהשכן מבקש או החבר, כשהילד בבית הספר או החברותא בישיבה – לפעמים קשה לוותר, ונראה שנפסיד. אבל אין דבר כזה. מוויתור רק מרוויחים, ורק מרוויחים! (הרב אשר קובלסקי שליט"א)

*

השתיקה משתלמת...

מעשה בשונא ישראל מושבע, שנכנס למסעדה שהייתה עמוסה בקהל גויים, ורק בפניה ישב מצונף יהודי בודד. על אתר עלתה בו מחשבה מרושעת להזיק ליהודי בדרך מקורית – הוא יקנה מזון לכל הקהל שבמסעדה, פרט ליהודי הבודד. או אז ירגיש היהודי נרדף ופגוע...

ממחשבה למעשה. תחילה הזמין מנה ראשונה משובחת, בעלות גבוהה, וחילק לכולם – פרט ליהודי כמובן. אך היהודי שתק, הבלוי ולא נע ממקומו. בלית ברירה, למרות העלות הגבוהה, החליט הרשע לקנות לכל הקהל מנה עיקרית יקרה ומשובחת, צלי בקר

משומן ותוספות שונות ורבות, וחילק לכל הקהל, תוך שהוא מדלג בהפגנתיות על היהודי. אך לאכזבתנו הרבה – גם הפעם היהודי ככל לא הגיב!

למרות חוסר הצלחת התחבולה, הוכרח הגוי לשלם כמה רבבות שקלים עבור התענוג, ובלית ברירה שילם את החשבונית, טבין ותקילין. טרם ייצא את המסעדה, נעמדו הסועדים לומר תודה למיטיבם האלמוני, ולמרבה ההפתעה – בסוף התור עמד גם היהודי המקופח, שלא קיבל דבר וחצי דבר...

עתה היה הגוי כבר בטוח – עכשיו יבוא היהודי, יצעק ויתעצבן, ישפוך את מררתו על כי לא קיבל דבר. והנה, הגיע תור היהודי, והוא ניגש ואומר 'תודה לך מקרב לב. אני הוא בעל המסעדה, וכבר זמן רב שלא הזדמן לכאן אורח משובח כמוך, אשר הניב רווחים כה גבוהים בזמן כה קצר לכיסי'...

המסר ברור: פוגעים בך? עולבים בך? הס! הבלג, וותר, נצל את הזדמנות חיילך! הוויתור הוא הזדמנות, השתיקה משתלמת!

*

בפרשת השבוע, מתואר כמעט בין השורות אחד הוויתורים הגדולים ביותר שהיו על פני האדמה מאז קום האנושות: הוויתור של רחל ללאה להיות אשתו הראשונה, ואולי היחידה, של יעקב אבינו. רש"י מבאר, כי יעקב גילה את התרמית – שקיבל את לאה לאשה במקום את רחל, רק בבוקר. ולמה? וכי לא ידע יעקב שלבן הוא רשע ואי אפשר לסמוך עליו? וכי חשב יעקב שמילה של לבן זו מילה? לא ולא. יעקב ידע גם ידע עם מי יש לו עסק, ולפיכך, קבע מראש סימנים עם רחל, שתאמר לו אותם בלילה, וכך יודא שקיבל את אשתו הנכונה – רחל, בעבורה עבד שבע שנים. אלא שכשראתה רחל שמביאים ליעקב את לאה, חששה לכבוד אחותה שלא תתבזה, ומסרה לה את הסימנים. על מעשה זה זכתה אח"כ להיפקד

בהולדת יוסף, וכפי שרש"י מפרש 'ויזכור אלקים את רחל' – זכר שמסרה את הסימנים לאחותה.

על מנת להבין את מהות הוויתור, הבה נתבונן בתוצאה: מתוך 12 שבטי י-ה, לאה ילדה 6 ורחל רק 2. אילו לא הייתה מוותרת לאחותה – הרי יעקב לא היה נושא את לאה כלל, כי לא חפץ בה מתחילה, והייתה רחל זוכה ללדת שמונה שבטים, פי ארבעה ממה שילדה באמת! זאת ועוד, הרי חז"ל אומרים שהכל ידעו ששתי בנות ללבן, הגדולה – לאה לעשו, והקטנה – רחל ליעקב. ומרגע שיעקב נשא את לאה, הרי הפכה רחל להיות המיועדת להיות בת זוגו של עשיו. ועם כל זאת, איזה ויתור אצילי: היא ויתרה על לידת ששה שבטים, ויתרה על כך שאולי חלילה תיפול בגורלו של עשו, ובלבד שאחותה לא תתבזה חלילה! היה כדאי לה לאבד זכויות כה רבות, היה שווה עבורה להפסיד את זכות הנישואין לבחיר האבות – כדי לשמור על כבוד אחותה! אין פלא איפוא, כי בזכות זאת זכתה שהשם פתח את רחמה. אדם שכבוד הזולת יקר לו, אדם המסוגל לוותר כה הרבה רק כדי לשמור על כבוד זולתו – זוכה שפותחים עבורו שערי שמים, ומוזגים לו כוס ישועות.

*

מהו שיא הוויתור?

בהמשך הפרשה: רחל לא זכתה לילדים משלה, והיא מבחינה שראובן, בנה הבכור של לאה אחותה, הביא לאמו דודאים מהשדה. בידעה שהדודאים מהווים סגולה לחשוכי בנים, מבקשת היא לקבל חלק מהם. בתגובה לכך מתריסה לאה כלפיה: "המעט קחתך את אישי, ולקחת גם את דודאי בני?", כלומר, וכי לא די שלקחת בזמנו את בעלי ממני, ועתה רצונך לקחת גם את דודאי בני?

דבריה של לאה מעוררים תמיהה: האם רחל היא זו שלקחה את בעלה של לאה? והרי ללא הסימנים שמסרה לה רחל לפני נישואיה,

לא הייתה לאה נישאת ליעקב? ואם כן, כיצד טוענת עתה לאה שרחל היא זו שלקחה ממנה את בעלה? והרי כולם ידעו כי "הגדולה לגדול והקטנה לקטן", כלומר, לאה האחות הגדולה תינשא לעשיו ורחל היא העתידה להינשא ליעקב.

למרבה הפלא מקבלת רחל את הטענה ועונה ללאה: את צודקת בטענתך, ולכן בתמורה לדודאים יבוא יעקב לאהלך.

מדוע לא העמידה רחל את אחותה לאה על טעותה? כיצד היא מסכימה לטענה שהיא זו שלקחה את בעלה, בשעה שההיפך הוא הנכון? והרי לאה היא זו שנישאה למי שהיה מיועד לה, לרחל? כדי להסביר את התמיהות עלינו להתבונן על העניין כולו כיחידה אחת: מן היום שבו פגשה רחל את יעקב, הבורח מארץ כנען, השתנו חייה. ממד חדש נוסף להם. אהבה קדושה ועמוקה נרקמה בין השניים, והם יעדו את עצמם בנפשם, איש לרעהו. כה גדולה הייתה שאיפה זו, עד כי היה יעקב מוכן להקריב רבות, ובלבד שיזכה לשאתה לאשה. ואכן, כשפנה אליו לבן, אבי רחל, ושאלו למשכורתו תמורת העבודה בביתו, השיב יעקב ללא היסוס: "אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה".

שבע שנים היה זוג זה מוכן להקריב מחייו, כדי שיזכה להקים לבסוף בית משותף. היו אלו שבע שנות ציפיה דרוכה לרחל ושבע שנות עבודה מפרכת ליעקב. אולם, בעוד על יעקב עברו שנים אלו בנקל ובמהירות, כפי שנאמר: "ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה", העיב ענן הדאגה, החרדה ואי הוודאות על רחל.

יעקב – לבו טוב עליו. טרם הכיר את נפתולי לבו של חותנו לעתיד. אך רחל חשה בפועל בתעלולי עורמתו, ולכן, גם הזהירה את יעקב כי אביה הינו רמאי, והוא עלול לרמותו בכל צעד ושעל.

כדי להבטיח שאמנם רחל היא זו שתינשא לו, נתן לה יעקב סימנים. הם היו הלכות חלה, נידה והדלקת הנר, יסודות הבית היהודי. ואם

בשעת החופה לא תדע לומר את הסימנים, יבין שאין היא רחל. כעבור שבע שנים מבניה רחל שאביה מתכוון להכניס את לאה אחותה לחופה במקומה. היא גם חוששת לביזיון הגדול שעומד ליפול בגורלה של לאה, שכן כאשר יבחין יעקב שאין היא מכירה את הסימנים, הוא יבטל את הנישואין.

ברגע הקשה והמצוב בחייה עמדה רחל בניסיון. כשראתה כי אחותה היא זו שעתידה להינשא ליעקב, היא הוכיחה שכבוד הזולת הינו קניין מהותי בנפשה האצילית. היא ויתרה על שאיפתה האישית להינשא ליעקב, ובלבד שלא תיכלם אחותה כשיגלה יעקב את התרמית. היא גייסה את כל כוחות הנפש בקרבה, שתקה ומסרה לה את הסימנים.

אמרה לה: "לאה אחותי, הנך עומדת להינשא ליעקב, אני רוצה ללמד אותך הלכות שעלייך לדעת אותן בטרם תקימי בית יהודי! הלכות אלו הן יסודות הבית היהודי". היא גילתה לה את הסימנים באופן שלא לא חשה כלל שהיא מגלה לה את סודה הגדול. ואמנם, לאה לא ידעה מעולם, שהיו אלו הסימנים המוסכמים בין יעקב לרחל. היא נישאה ליעקב בתום לב, ולא סברה שהיא "תופסת" את מקום אחותה. מסיבה זו טוענת עתה לאה לרחל, שהיא זו שלקחה את בעלה, כלומר, שהיא השניה שנישאה לו. בעוד שהאמת היא שהיא עצמה נישאה לו במקומה.

לנוכח טענתה של לאה משיבה רחל: 'הנך צודקת!' בכך היא הגיעה לשיא הווייתור! היא כלל אינה חושבת על עצמה, אלא מקדישה את כל מחשבותיה לזולתה!

ובזאת מתגלה עיקר גדולתה של רחל, כי כידוע, אנשים רבים יכולים לוותר או להקריב כאשר מקבל הטובה יודע על ההקרבה ומעריך זאת. אך רחל ויתרה ויתור מסוג אחר, במטרה שלא להשפיל את לאה, ונתנה לה את ההרגשה שהדבר מגיע לה כדין. ואפילו לאחר שאמרה לה לאה "המעט קחתך את אישי", גם אז לא

העמידה אותה רחל על טעותה.

ומצאנו שהתורה מצווה לחקות מידה זו ככל הניתן, ולפחות לא להתגאות בחסד, ולהצניעו. כך כותב רבינו בחיי, בביאורו לפסוק "לא תפאר אחרִיך" (דברים כ"ד, כ'): "אל תתפאר על העניים אם אתה מיטיב להם... והעניין, לפי שראוי לאדם שיעשה חסד ושלא יפרסמו, וכעניין שכתוב (משלי כ"ו, ו) 'רוב אדם יקרא איש חסדו ואיש אמונים מי ימצא', ביאור הכתוב, רוב בני אדם כל אחד מהם יכריז החסד והטובה שעושה ולא יכסה אותה, אבל איש אמונים שיעשה חסד ולא יפרסמו אלא שיכסנו, מי ימצא".

*

בזכות השתיקה והוויתור נזכה לגאולה!

בזכות שתיקתה זו זכתה רחל לילדים. לאחר שהצדיקה את טענת לאה, נאמרה: "ויזכור אלוקים את רחל... ויפתח את רחמה" ורש"י פירש: "זכר לה שמסרה סימניה לאחותה". וצריך להבין: והרי את הסימנים מסרה רחל כבר לפני שנים, מדוע רק עתה זכר לה הקב"ה זאת? לאור האמור ההסבר הוא כך: אמנם מסירת הסימנים היה מעשה גדול, אולם עתה, כאשר רחל שומעת את המילים הקשות: "המעט קחתך את אישי", מפי אחותה, והיא מצדיקה אותה, הצדקה זו היא מעשה עצום עוד יותר. בזכות שתיקתה וצניעותה היא זכתה לילדים. זכות נוספת שזכתה בה רחל אמנו היא הצלת ילדיה מן הגלות המרה. כאשר ראו האבות הקדושים את החורבן הגדול שהגיע לבניהם, באו כולם לפני הקב"ה והחלו לבכות על גורל בניהם, ולא נענו. עד שבאה רחל אמנו ואמרה: "רבנו של עולם, אני רק בשר ודם ומלאה קנאה ולמרות כל זאת הכנסתי את צרתי לביתי, ואתה מעניש את עם ישראל על כך שהם הכניסו לתוך בית המקדש עבודה זרה העשויה גוש מתכת?" אמר הקב"ה: "לך אני שומע, וכפי שנאמר (ירמיהו ל"א, י"ד-ט"ו): "קול ברמה נשמע נהי בכי

תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו".
הקב"ה אומר לה: "מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר
לפעולתך נאום ה' ושבו מארץ אויב". בזכות שתיקתה וצניעותה של
רחל, היא זכתה להבטחת ה' כי ישובו בניה מהגלות, וכן נאמר: "יש
תקוה לאחריתך... ושבו בנים לגבולם" (שם ט"ז).

*

- חשיבות הוויתור בבית -

כתב ה"פלא יועץ" (ערך ותרנות): "ומידת הוויתרות בבית צריכה להיות
רבה, והיא גזירת יהלום לענין השלום, ואבן טובה לענין האהבה,
מה טוב הוויתרות לכל אשר איתו, משום שלום בין אדם לחברו ובין
איש לאשתו, ומבריוח קטטה ואיבה, ועל כל פשעים תכסה אהבה...
ולא תאונה אליו רעה. ולפעמים מידת הוויתרות תחיה בעליה
ותצילהו מצרה וצוקה. מה טוב חלקה ולא ידע אנוש ערכה!"

*

הגראי"ל שטיינמן דצ"ל היה אומר: "נער הייתי וגם זקנתי, ומעולם לא
ראיתי אדם שוויתר והפסיד מכר!".
עלינו לחנך את הילדים לוותר לאחים, לוותר לחברים. ולהסביר
להם שוויתור הוא לא חולשה, וויתור מעיד על חוזק ועוצמה!

*

תמיד לוותר!

הרב שך דצ"ל תמיד היה מעודד את דורשי עצתו לוותר, להתפשר,
לא למצות את הדין, כאשר הוא מבהיר כי כל נזק לא יגרם להם
כתוצאה מכך. "גם אם לעיתים נראה בטווח הקצר כי הפסדתם
כתוצאה מהוויתור – דעו לכם כי במקומות אחרים הרווחתם פי אלף,
מבלי שתהיו כלל מודעים לכך!" – היה הרב מבהיר.
גם אם לעת עתה נראה כביכול כרוך הוויתור בהפסד כזה או אחר –
יש לזכור ולדעת כי מוויתור לא מפסידים לעולם, וכנגד מובטח לו

לאדם שיזכה בשפע רב מן השמים, לאין ערוך יותר מהוויתור
שוויתר... יתר על כן, הרב היה מדגיש, כי הוויתור מעניק לבעליו
תחושת סיפוק רבה כל כך – עד שעולה היא בערכה על תחושת
הסיפוק שיכול להעניק לו הניצחון... כך, בהזדמנות, כאשר נודע לו
על מחלוקת שהתגלעה בין שני אנשים חשובים – הגיב והתבטא:
"חבל שאינם יודעים את מתיקות הוויתור!"... כי אכן, אצלו, הוויתור
לא כרוך היה ב'הקרבה' – אלא להיפך: היה בו כדי להעניק את
האושר הרב ביותר...

ואכן, בהזדמנויות רבות שמעו מפי הרב את המשפט הבא:
"עבר עליי הרבה בחיים, אולם דבר זה אני יודע בבירור: אף אחד
אינו סובל כתוצאה מוויתור! מ'ניצחון' – אף פעם לא מרוויחים...
תמיד טוב יותר שהשני ינצח – ולא אני!"

*

את הסיפור הבא על הרב שך זצ"ל סיפרה הרבנית ע"ה: בזמן שהיא
והרב דיברו ביניהם לקראת נישואיהם, אודות האופן בו יבנו את ביתם
המשותף – סיכם עמה הרב כי בכל נושא שיעלה לדיון ביניהם יוותר
האחד מהם, על פי הסדר: פעם אחת יוותר הוא – ולאחר מכן תוותר
היא, וחוזר חלילה. אכן הוסיפה הרבנית ואמרה: "למעשה, מעולם
לא ויתרתי אני... עוד בטרם הספקתי לחשוב לוותר – היה הרב
מוותר ומסכים לדעתי!"...

מדהים! במשך עשרות שנים של חיים משותפים, חרף כל הקשיים,
המשברים והטלטלות שעברה המשפחה – מעולם לא הזדמן
לרבנית לוותר! תמיד היה רבינו בצד המוותר, וזאת עוד בטרם
הספיק הצד השני לעשות זאת! (מתוך הספר 'אורחות החיים')

שבת שלום!

העלון מוקדש
להצלחת התורם וכל משפחתו
ברוחניות ובגשמיות

לתגובות ולקבלת העלון במייל: yd0527606276@gmail.com